

MARC ÈTIC DE LA COOPERACIÓ AL NORD I AL SUD

J. Carmelo García

Director de IEPALA, Institut d'Estudis Polítics Per Amèrica Llatina i Àfrica

Ponència pronunciada en castellà

Síntesi

A.- Reflexió crítica sobre les relacions i tendències que s'han anat establint entre Agents de la Cooperació al Desenvolupament (Multilateral: Sistema de NNUU / UE / OPEP; Bilateral: Govern i Agències oficials d'Ajuda i Cooperació dels països de l'OCDE; No Governamental: ONGS, Fundacions, Consultores, empreses privades...; o Descentralitzada: ens en els quals s'hagi donat la descentralització del poder polític, com municipis, diputacions, cabildos, governs autonòmics...); i els pols de presència, imatge, potència/influència, (poder) de l'ESTAT, el MERCAT i la SOCIETAT CIVIL organitzada (comunament coneguts per Primer, Segon i Tercer Sector),

B.- amb la pretensió de confrontar-les amb un Sistema de Valors Ètics -i no de principis absoluts, ni tampoc de normes morals, jurídiques o legals!- que funcioni a mode de Referencial comparatiu, inspirat, elaborat i/o consensuat a partir de les Declaracions dels DDHH, explicades i/o interpretades per la "doctrina", més comuna i universalitzable que haguem assolit fins ara els humans, i que podria ser o considerar-se com el fonament d'una Ètica Global... -lluny de qualsevol "Codi judicial" que els legalistes volen llançar amb la "disculpa" -suposada "raó- dels Drets Humans; i cap intent de presentació alternativa als "codis de conducta" o reglaments de règim intern-pactats per diferents corporatius...,

C.- Per concloure en un agosarat judici de valor que, només a mode d'exemple i sota la meua única i personal responsabilitat (aquesta és una de les característiques pròpies del comportament ètic...) balbucejaré per alimentar la humana curiositat (amb el conseqüent grau, major o menor, de morbositat...) d'algun assistent.

0. Breu Estat –"crític"- de la qüestió

Encara avui, en el 98 vigília del XXI, segueixen sent notícia les ONGD i, en menor mesura, altres agents, actors o actrius dedicats a la Cooperació al Desenvolupament de/amb els pobles del Tercer Món. Fins i tot una Fundació tan definida per la trajectòria vital, intel·lectual, política i ètica d'Alfonso Comín... ha de tractar el tema i contribuir a reflexionar sobre el fenomen, la seva significació i, possiblement, la seva implicació o repercussió sociopolítica ètica. Crec que Maria Lluïsa confia que la meua aportació pugui ajudar a complir aquest objectiu. No sé si servirà, entre altres motius, perquè donada la seva imitada extensió, tan sols destacaré algun dels aspectes "crítics" (i negatius) d'aquests Agents i ONGS, donant per suposades les seves grans potencialitats de bé, les seves "virtuts".

ALGUNES DADES DE COMPROVACIÓ DIRECTA (gairebé evidents):

La majoria dels Mitjans de Comunicació de masses –TV, Ràdio, Premsa escrita, Agències de Publicitat..., fins i tot la premsa del cor- toquen amb freqüència temes d'ONGS; alguns han obert seccions especials sobre elles a l'àrea de Societat –mai a les d'Economia o Política- juntament amb altres notícies benèvols, de bon port i bons modals,... Són part de la imatge de bondat amb la qual es renten els conflictes i tensions de la vida i del món. És normal que els Mitjans es facin ressò d'un presumible “fenomen social” amb imatge atractiu i vendible per a l'opinió pública, on resideix la seva clientela (la clientela dels Mitjans, no de les ONG, o ¿també de les ONG?).

Els organismes i institucions intergovernamentals tant del sistema de Nacions Unides com de la Unió Europea tenen “línies” importants de col·laboració amb ONG, amb fons pressupostaris per cofinançar les seves accions i projectes; fins i tot la Banca Mundial –BM- ha incrementat els seus programes especials amb ONG destinats a corregir algun dels seus oblitats, errors o faltes de previsió (des de fa anys i recentment alts càrrecs del Banc Mundial es reuneixen amb alts càrrecs d'ONG per veure què fan junts o què segueixen fent junts...).

Els Governos del Nord –i molts del Sud- intenten regular el “fenomen” de les ONGD que fa eclosió a tot arreu i pretenen –necessiten(?)- controlar; per justificar aquest control s'addueixen raons (?) jurídiques i formals, però el fons és econòmic i, sobretot, polític (ara que, segons es diu, han establert règims democràtics a molts dels esmentats països...); d'aquesta manera, el “procediment democràtic” servirà per “lligar i ben lligar” moviments de la societat civil, afligida de dinàmiques sospitoses... en pretendre organitzar-se per si mateixa i per a sí mateixa.

REACCIONS

Davant d'aquest fet, alguns països del Nord han reaccionat (a tota acció civil correspon una “reacció” política –política reaccionària?-) pretenent dominar l'excessiva proliferació i l'“espontaneïsmes” de la societat, dictant normes restrictives i de discriminació negativa, i, de fet, induint i provocant amb això la desaparició d'ONG no capaces de complir les “directrius governatives” de cofinançament, gestió, seguiment o avaluació, sense que els importi el fet democràtic fundant de que la Societat civil s'organitzi... i dinamitzi.

A penes són tres o quatre els països europeus que han afrontat amb serietat el treball conjunt amb ONGS, en polítiques definides de Cooperació al Desenvolupament dels pobles del Tercer Món, i que elaboren i mantenen amb elles un projecte comú.

- en part perquè són pocs els països que donen importància central a les polítiques de Cooperació –resulten ser polítiques d'imatge o marginals...-, i
- en part també, perquè són menys els governs i forces polítiques que s'entenen a sí mateixos com a servidors reals de les seves “societats civils”, amb el fi d'ampliar i aprofundir, no només els mètodes, sinó el sentit i la naturalesa de les democràcies...

UNA PRIMERA IMPRESSIÓ

Són pocs els “poders públics” polítics, econòmics, ideològics, religiosos o militars... que creuen en els pobles, o en la necessitat d'endinsar-se, ampliar i enfortir la democràcia basada en el protagonisme conscient i directe dels citats pobles com a subjectes actius, no com a massa, o com a disculpa... per omplir de paraules els seus “discursos”.

1. Sobre el Nom i altres “històries” de les ONGs:

1.1. El nom d'ONG, descontextualitzat, diu mera relació verbal a suposats ens que "ni són governs ni participen de l'estructura i funció del Govern"; aquesta "negativitat", nominal, amb freqüència és aprofitada per diversos usos interessats en la justificació de posicions –tant pels Governes com per forces sòcio/polítiques, institucions o grups de pressió amb "vocació" de poder.

Algunes ONGS, fa temps, van voler netejar i omplir de sentit aquest nom i per a això van argumentar amb la història del terme i les seves primeres característiques..., però sense ressò ni resultats útils.

1.2. Històricament el nom comença a ser utilitzat per NNUU quan, acabat de crear l'ECOSOC, admeten en ell organitzacions que no eren estrictament representacions governamentals –tot i que la majoria estaven vinculades amb els Governes dels països membres- amb el fi pràctic de diferenciar-les de les altres representacions oficials. I se les anomena OINGs –la I és d'Internacional- donant al terme un mer sentit descriptiu i diferenciador dels membres propis, que eren els Governes.

1.3. El naixement d'ONG: Quan a mitjans dels cinquanta, com a resposta al moviment del Tercer Món nascut a Bandung (1955; tot i que forjat des de 1947 a Nova Delhi) sorgeixen organitzacions "fidels" a la crida tercermundista –així conegudes perquè assumeixen els plantejaments dels pobles que lluiten per la seva independència i alliberament nacional i social-, necessiten distingir-se i diferenciar-se del complex univers de Governes colonialistes i/o neocol..., amb les seves polítiques "metropolitanes"; de les diferents confessions religioses, les "seves esglésies" i estructures jeràrquiques; de les activitats missioneres, assistencials, promocionals, humanitaristes... de la Política i Xarxa dels "Aliments per a la Pau" (Llei 480/54 dels EEUU)...

Llavors es reprèn i utilitza el nom d'ONG com a bandera, amb el fi de diferenciar-se no només de la manera de ser i actuar, sinó de les concepcions, objectius i mètodes dels Governes, organismes intergovernamentals, ens para governamentals i altres xarxes institucionals...

1.4. Durant molt de temps ser ONG significava assumir, de forma militant i explícita, tres funcions públiques i polítiques:

- ser instància crítica enfront el poder i els seus respectius "executius" (polítics, jurídics, militars, econòmics, ideològics, religiosos... i les seves polítiques de desenvolupament);
- ser creadors de consciència crítica sobre el Tercer Món i les seves "casualitats", a la societat, les seves institucions, grups i persones;
- ser instruments o agents eficaços d'un nou desenvolupament "des de baix i des de dins", cooperant a desplegar les potencialitats i recursos de les bases socials populars i possibilitant el seu protagonisme, organització social, econòmica i política, i la seva no-dependència. (per més informació veure "Les ONGD la Crisi del Desenvolupament" de la Dra. Mª Luz ORTEGA-CARPIO; o "El fracàs del Desenvolupament en Àfrica", de Samir AMIN).

1.5. Després de molt de temps de treball mal-vist (fins i tot perseguit) per governs i institucions intergovernamentals, al finals dels 70 i els primers 80, de sobte i com si hi hagués un acord unànim, són "descobertes" les ONG per organismes intergovernamentals i pels seus governs; s'atorga carta de ciutadania en l'ajuda oficial i la Cooperació Internacional al Desenvolupament i se'ls hi atribueix una importància

sense igual davant els grans reptes internacionals. Les esferes oficials, sense més pudor, canten les virtualitats de les ONGs per resoldre-ho gairebé tot (aquesta etapa té un context internacional que es pot oblidar ni, menys, separar del sorgiment del “fenomen” i els “interessos-forces” en ell implicades: Ronald Reagan i Margaret Thatcher sacralitzen el neoliberalisme i les seves imposicions sobre els pobles del Sud..., es produeix l’increment del Deute i els PAE...

1.6. A partir d’aquest moment i de forma destacada davant les grans catàstrofes o desgràcies mundials, o per necessitat de l’“inconscient col·lectiu” de protegir-se, projectar-se o crear heroïsmes callats que tranquil·litzin consciències (per mimesis projectiva) i al qual poder assemblar-se, o davant la “demanda d’imatge pública” per legitimar un cert tipus de comportament tant de la Comunitat Internacional, com de les seves “potències” morals, ideològiques, militars, polítiques, econòmiques, mediàtiques o un altre tipus d’acció pública, es recorre a les ONGS; o, en casos concrets, elles ofereixen la seva generositat i serveis “soluciona-ho tot i amb amor”, pel que sigui necessari...

1.7. De la mà d’aquests fenòmens i afavorits pels mitjans de comunicació, es comença a “vendre” i justificar la reducció de la “Cooperació al Desenvolupament” a simple circuit de “demanar i donar ajudes financeres (almoïnerisme/mendicitat) als “pobres beneficiaris”; i la funció de consciència crítica es redueix a la mera sensibilització emocional a través de provocar imatges “impactants”, generadores d’estímul/resposta...; la resta és conseqüència.

1.8. En aquest ambient i davant el fet de l’oferta de línies d’ajuda econòmica per a ONGs..., sense multicolor cúmulo de personatges i ens públics –en actiu o en excedència-, semipúblics i entitats de naturalesa variada:

- política –des de la dreta “pura i dura”, a l’esquerra ultraradical, en tot el seu ampli espectre; i les mateixes administracions públiques...-,
- religiosa –esglésies, jerarquies, congregacions, ordes, pies, unions, sectes i altres confessions...-
- econòmica –bancs, empreses, consultores... fundacions
- tècnica –enginyeries, “experts”, corporacions i col·legis professionals...
- internacional –les xarxes d’acció humanitària, filantròpiques i altres que les emulen...-
- social –sindicats, associacions veïnals, de dones, de joventut, de solidaritat...
- universitàries –a l’escalfor del “programa” de la Comissió Europea o no...-

es constitueixen en ONGD, de “llarga experiència i ample pràctica tècnica i econòmica”, es llancen a buscar projectes en els països del Tercer Món induït a que els seus “parells i semblants” fomenten la creació ampliada de noves ONGD al Sud... tot i que per això s’hagi d’“enganyar o enganyar-se”... I així creixen i creixen els intermediaris en un Tercer Sector que, a la vegada que dóna imatge de que es desenvolupa, va perdent capacitat d’enfrontament i de control davant el “poder” dels altres dos sectors..., perquè algú s’ha entestat en desempoderar la dimensió política dels col·lectius “destinatari” de la beneficència d’intermediaris i aliats...

Així es conforma un teixit d’ens sense ànim de lucre, que sota la figura d’Associacions –quan compten com a socis- o de Fundacions –de centralitzat patronat- aconseguen que el rierol d’allò no governamental es faci riu cabalós i corrent econòmic, social i...polític (despolititzada –a qui pot interessar-li una societat civil despolititzada?).

1.9. Fins aquell moment el Desenvolupament o era no només un problema sinó un gran desafiament de gran complexitat econòmica, política, científica, tècnica, teòrica, ètica i de totes les seves dimensions. A partir de l’explosió oenegènica, sembla ser que el problema ha quedat reduït, tan sols, a imatge, diners i voluntarisme... tornant fàcil el

que és gairebé impossible, i aconseguint, a tot arreu i de forma natural, “desenvolupament humà i sostenible amb perspectiva de gènere” (expressió encunyada en l’argot de la cooperació per distingir la “denominació d’origen” de tot bon projecte que es preï...).

2. Primera reflexió davant les evidències:

UN PERILL

Fa la impressió que amb la aflluència de les noves generacions de professionals de l’oenegisme, cantat pels poders públics –els mateixos poders reals que durant quatre llargues dècades (per no fer la mirada crítica als cinc segles passats en els quals es va anar gestant, conformant i compactant el sistema actualment dominant i les estructures que el van dinamitzar fins ara) han estat actors directes del denominat desenvolupisme exloent i perifertador al Tercer Món, i en part del Primer (el Segon, està en descomposició)-, la Cooperació al Desenvolupament, els seus objectius i mecanismes s’han convertit en “cosa fàcil”, de manera que comença a estendre’s la creença globalitzada de que amb les ONGDs arribarà ràpidament el final

- de la desigualtat social, nacional i internacional;
- de la sobreexplotació de col·lectius, classes i pobles;
- del deteriorament de les relacions d’intercanvi, o tecnologies, ecològiques i mediambientals;
- de la supressió definitiva de la injustícia internacional, social i interpersonal,
- de la superació de tota mena de contradiccions i conflictes...

No és nou que la “condició humana en espècie” es creï/cregui (de crear i creure) els mites necessaris per entendre’s projectada cap el futur, com a compensació ajustada a les grans frustracions que li toca viure a cada temps; el que és sorprenent és que avui, després de les lliçons rebudes (potser no apreses) del segle XX que s’acaba, -tan ple d’esperances i de grans fracassos/rebuigs (també en el camp del Desenvolupament i la Cooperació) es creïn mites tan evanescents i es confiïn les solucions impossibles a “lleus” actors simbòlics, en els quals es vol condensar, a la vegada, la innocència perduda i la bondat ingènua (per no dir beneita) juntament a l’eficàcia definitiva...

Tal poder simbòlic: en mans de o atribuït a les confuses ONGS, que no tenen capacitat per a assumir-lo, comprendre’l i administrar-lo, no podrà produir més que una altra immensa frustració que engrossirà el desencantament del públic confiant que, de nou, tornarà a veure’s enganyat pels eters “gastadors de poder, mites, i signes...” (en nom dels pobres del Tercer Món, el que els hi faltava!).

Davant d’aquest risc, no es va plantejar-se algun dubte:

- Serà el fracàs de les ONG pel Desenvolupament i, amb això, el desprestigi d’allò no governamental, civil, com a signe i expressió d’una democràcia empoderada des de baix, amb capacitat de cooperació horitzontal per construir desenvolupament alternatiu amb base popular... el que s’intenta aconseguir en un temps curt?
- Si això fos així, quin nus de poder i quins subjectes han dissenyat o estan darrere de tal perversió?
- Si no és així, qui són, o es fan, còmplices conscients o inconscients de tal daltabaix?

El que sembla clar és que el “fenomen” de les ONGs –de manera especial les que diuen dedicar-se a la Cooperació al Desenvolupament dels Pobles del Tercer Món, i

arrossegades per elles les que busquen la Defensa i Promoció dels Drets Humans, així com les que tenen per objecte l'àmplia gamma de l'Acció Social... i –d'alguna manera totes les altres- s'ha convertit, sense autocontrol sobre ell, en referent sociocultural i “polític” davant les grans tasques que, durant molt de temps, van ser encomanada i comesa específiques d'Estats (al Nord, del mateix Estat del benestar... i al Sud dels drets bàsics: subsistència, vivenda, educació, salut), dels seus règims socioeconòmics o de l'“ordre social establert”-, exigint d'elles que ens lliurin de tots els mals i, a més, ens proporcionin la bona consciència necessària per seguir dormint amb seguretat harmonia... a la societat de l'abundància i del malbaratament.

3. Plantejament de la Qüestió:

A les darreres dècades i davant de diferents crisis, fins i tot epistemològiques, científics socials, pensadors i altres cultivadors de la intel·ligència s'han vist obligats a analitzar les relacions dels grups i moviments socials amb els grans “aparatsges consolidats” del nostre temps: el Mercat i l'Estat, i els seus centres de poder; i, com a conseqüència, a més, han hagut de repensar el lloc “objectiu” i la funció pràctica que cadascú ocupava i complia a la Societat, redefinida com a Civil.

En aquesta línia, crec que pot resultar positiu oferir punts de reflexió sobre l'oegenisme, els tres pols i el Marc Ètic de Referència.

3.1 ONG I MERCAT

Alguns enunciats (veritats?) de tarannà provocador:

a) No només estem en una Economia i Societat de Mercat –i de suposat mercat lliure- sinó en un Sistema totalitzador de Mercat on la tendència progressiva és a mercadejar-ho tot i “de tot (de tots?) fer-ne mercaderia...”. (Fins començaments dels 90, teòricament i pràctica –no sé si encertadament o equivocada- existien dos possibilitats de resposta a les grans qüestions de Política Econòmica: una d'elles la donava l'Estat i teníem règims de planificació central; l'altra, la donava el Mercat i ens movíem dins el Sistema Capitalista, amb més o menys neoliberalisme dominant).

b) El fenomen de la Globalització, -tan tendenciosament esgrimit, a la darrera dècada, per alguns organismes multilaterals, certes càtedres, acadèmies i mitjans de comunicació de masses, com la “gran mundialització o unificació planetària” signe de l'última Modernitat- es va deure i es deu a l'intens, més encara que extens, i creixent procés d'internacionalització del capital i els seus mercats, les seves lleis i productes – béns i serveis- i entre tots, el més important, el diner, després les tecnologies, les comunicacions en el seu complex plural i els béns de consum semiperible distribuïts en una molt acurada i controlada “Redivisió internacional del treball”. Els lloadors de les virtuts o potencialitats d'aquesta Globalització, llancen com a propietat ineludible d'ella, la interdependència –volent donar a entendre que és entre iguals i que beneficia a tothom per igual, quan en realitat es tracta d'una bruta sobredependència que s'imposa implacablement sobre els països i pobles dèbils. El que és sospitós és que l'ús d'aquest terme s'ha generalitzat i forma part del discurs “argumental” de la Cooperació ... i els seus agents.

c) La llibertat de mercat, des de sempre, és un postulat ideològic (molt relacionat amb els codis ideologitzats avui, sobre Democràcia, Dret i Ordre Global...) amb qual intenta legitimar-se el joc establert pels centres de poder en defensa d'aquells interessos privats amb més capacitat d'imposar-se sobre els altres i en contra dels “altres”; (potser convingui recordar que des de la superació de la crisi produïda per la Gran Depressió, mai el Gran Mercat va estar, ni està plantejat en funció de la satisfacció de

les necessitats humanes – tot i que aprofiti la seva existència i les utilitzi com a base de la seva oferta...- sinó en funció de la potència adquisitiva (dinerària i financera) dels qui poden concórrer o accedir a ell en les condicions imposades pels controladors de la seva dinàmica; això sí, recolzats pels poders polítics, legislatius i executius, quan no judicials...

d) Dins del Joc del Mercat, les arts del màrketing i de la publicitat són part integral i constitutiva del mateix, de la seva pròpia estructura, dinàmica i “esperit”; de manera que no hi cap la possibilitat d’un referent exterior –i molt menys superior, com podria ser un cert conjunt de principis ètics...- que pogués orientar o inspirar el seu volum, vida i moviment, o que pogués corregir les seves desviacions, evitar les seves perversions i la corrupció a ell inherent. S’ha arribat a un punt en el qual aquestes conquerides autonomies tant del Mercat com, dins d’ell, de la Publicitat –com d’altres “camps” d’acció-, tan sols està limitada per unes lleis consensuades entre els poders per assenyalar límits mesuradors dels excessos, sense tenir en compte els drets i necessitats dels “consumidors” que, sabent-se manipulats, ho admeten com una altra llei més de l’essència de la Publicitat, el Mercat i la Societat Lliure (de Mercat).

e) El Mercat Total i el seu esperit impregna i tenyeix no només els missatges usats per la publicitat i les seves múltiples “aplicacions”, sinó, des del fons, penetra –i es deixa penetrar- pel propi mitjà transmissor, de forma que, com a cap altre terreny, aquí es fa veritat la dita de McLuhan “el missatge és el Mitjà” i la seva viceversa (i tot, missatge i mitjà és Mercat). El continu format per l’Emissor controlador de l’oferta i condicionador d’ella, el Missatge publicitari i els seus codis i imatges, el Mitjà transmissor, i el previst consumidor, formen un circuit tancat de comunicació i interactivitat en funció de les lleis imposades, de les quals ningú que en ell participi se’n pot deslliurar.

f) Les diferents instàncies polaritzades en el poder, i/o pendents d’ell, s’han anat integrant amb “normalitat” a les lleis del Mercat i les seves exigències “naturals”, de tal manera que, fins i tot les que deien no tenir un estricte component mercantil, han estat assimilades, mercantilitzant-se de forma irreversible, justificant la seva transformació per exigències del guió mercantil... o “modern”.

g) El Mercat és el gran regulador “inintencional” –tot i que controlat pels poders i els seus centres de decisió- que articula i “ordena” les relacions econòmiques i amb elles o des d’elles, totes les altres relacions socials.

Enfront a tals “enunciats” que, a més d’admetre ampliació haurien de ser profusament documentats i explicats –a diari s’està fent en els Centres d’Anàlisi i pels especialistes en Economia Mundial, en Política i Relacions Internacionals, en les diverses àrees de les Antropologies, així com a multitud d’assaigs dels filòsofs, sociòlegs o economistes implicats en el “canvi a millor” de la situació actual del món i en la construcció del possible futur-, se’ns acut que pot ser positiu, metodològicament parlant, recollir i llançar algunes afirmacions, provocadores de reflexió, tretes de l’observació atenta davant el “fenomen” de les ONG en el seu procés d’adaptació al medi, i el seu comportament en el Mercat.

S’ha produït, i molts ho han prohalat, un matusser reduccionisme de l’“escenari” i els seus actors:

- El Tercer Món s’ha reduït a un món de tercera categoria descrit a base dels seus límits: pobresa, fam, desgràcies, fatalisme, misèria, mendicitat...
- Les “raons” històrico-estructurals que van generar i mantenen l’Eix Nord Sud i, conseqüencialment, la “responsabilitat” del Primer Món o Nord, s’han eludit, encobert, invertit o reduït a subministrar excedents, pal·liatius, ajudes humanitàries, almoines i consells per justificar, almenys indirectament, l’aplicació forçada de

Programes d'Ajustament Estructural implacables... amb el fi d'incorporar als pobles del Sud a les lleis i duresa del Gran Mercat.

- Les "Casualitats" de la situació es redueixen a desgràcia, destí, mala sort històrica, geogràfica, econòmica, ètnica i de ser política, deguda al mal fer dels seus governants...

Com a conseqüència:

La Cooperació al Desenvolupament es redueix a simple Ajuda; a recollida i enviament de diners o "cooperants" (abans missioners) que "donaran" el seu saber, saber fer, la seva visió salvadora, la seva cultura, els seus models de vida i de societat... la seva caritat...

La possible Ètica de responsabilitats, en quedar eximides o ocultes –en realitat esborrades i ignorades, invisibles les causes del Nord davant les situacions dels pobles del Sud-, queda buida i sense sentit (és a dir queda "desetitzada", doncs l'ètica és un univers de sentit que condueix a fins, basada en raons i amb mitjans coherents), per la qual cosa no hi ha força que obligui a assumir cap responsabilitat; invertint la causalitat del Nord, al Sud, es torna o retorna la responsabilitat a aquests mateixos pobles i els seus governs...; mentre tant el Nord, mogut per sentiments de compassió i inspirat en grans valors, en un gest d'alta Ètica de la Solidaritat, ens disposem a ajudar-los, a donar i compartir els nostres excedents amb ells, com a fruit de la nostra fraternitat i la proverbial caritat...

D'aquesta forma es justifica l'oenegisme i les seves influències de bondat en els diferents Mitjans de Comunicació i ambients socials (per exemple les altes i mitjanes burgesies educades en col·legis religiosos que són propicis a apadrinar nens, a respondre als mailings de salvació a canvi d'una subscripció a una quota anual...)

Davant d'això, no ens pot estranyar que:

Les ONG de Desenvolupament s'hagin incorporat al món de la Cooperació amb procediments propis del Mercat, de dues maneres:

Una, la mercantilització de la Cooperació; aparentment contradictòria en no tenir finalitat lucrativa i, tanmateix, polaritzar-se en l'ús del Diner; aconseguint una mutació d'alguns dels elements integrants, del Mercat, però mantenint totes les seves lleis i, per tant, fent Mercat en i de la Cooperació. Així:

- També en aquest Mercat, el pol de l'oferta és el que produeix, condiona, i domestica la demanda, tot i que es digui que és aquesta la que genera el procés (es diu que la Cooperació respon a les demandes i necessitats dels pobles i països del Tercer Món; en una majoria de casos, aquesta dita no és veritat... des de fa cinquanta anys).
- Aquest tipus de mercat imperfecte serveix per ocultar el volum, interessos, agents, mercaderies, preus, quantitats i qualitat dels productes de l'altre Gran Mercat, al qual el de la Cooperació hi està sotmès, o al servei del qual hi acaba estant; és la imatge bona del Mercat dur.
- Existeix un (uns) ofertant(s) que, segons llei natural del mercat, és el (els) proveïdor(s) de la mercaderia (si bé, com segueix sent llei del mercat, l'airejada llibertat de concurrència queda limitada a la capacitat financera del concurrent que fa i controla l'oferta posa les especificacions i condicions) als "seus" clients. Aquest/aquests proveïdors de l'oferta, és o són les ONGs del Nord que, a la seva vegada, en general, estan integrades en el cartel opac, encobert gràcies a

l'anonimitat legal de les Empreses Matrius (entitats para-públiques, esglésies, partits polítics, grups de pressió, sindicats, empreses i bancs, fundacions, consultores i creadores d'"opinió"...) i els seus vincles amb les interposades i intermediàries; així com a les normes exigides pel "fair play", joc net del mercat. És normal que aquestes entitats busquin fins que no són manifestos ni clars a través dels productes o béns oferts que es converteixen en meres mediacions per aconseguir els esmentats fins (bàsicament es tracta d'"obrir mercats per...").

- La mercaderia que es compra/ven és, per una banda, la pobresa del Tercer Món, la desgràcia fatalista, el destí mític, les mil cares de la fam...; i, a l'altre pol, la bondat comprada/pagada, la pau i/o tranquil·litat de consciència o el silenci de la "mala consciència", l'ordre establert i la seguretat... fortament garantides.
- La moneda que s'utilitza en l'intercanvi, sense deixar de banda o menysprear el diner..., sol ser pignorar-se per prestigi, -bona imatge, ànim d'influència, espai social guanyat, contrapoder polític, els nivells compensatoris de consciència... que, a la vegada, generen la reproducció ampliada del capital simbòlic d'identica naturalesa: diners, imatge, prestigi, "legitimitat" moral o política... al servei del qual es posa la Publicitat, en nom dels pobres del Tercer Món i de les "eficients" actuacions de les ONG que es publiciten...
- El demandant, client i/o consumidor (diguem-li contrapart) sol ser un intermediari (ONG o assimilat) en el Tercer Món que ofereix el seu tarannà cooptat a canvi d'acceptar la mercaderia i el seu preu (el projecte i les seves condicions); donat que, com passa al gran, les regles d'aquest Mercat vénen marcades pels controladors de l'Oferta, de forma que no queda més remei que admetre-les o quedar-se sense possibilitat d'accedir al mercat.
- Hi ha competitivitat a l'hora d'adquirir o licitar el concurs ofert pel majorista, però no hi ha lliure competència en sentit estricte, perquè les clienteleles estan cooptades.
- Una altra mercantilitzant les ONGs: reproduint a l'interior de l'univers de les ONGs les mateixes regles de competitivitat i lluita pel poder, els diners, la clientela, l'àrea o sector d'influència com a espai mercantil, i aplicant els criteris publicitaris, els seus "usos" i els seus enganys per obtenir els màxims rendiments de diners, imatge i marca...
- No és estrany pensar que entre factors com el diner, la publicitat mercantil en els Mitjans per obtenir-lo, i el joc de l'oferta i demanda de "cooperació"... s'està gestant una de les perversions noves d'aquesta etapa de modernitat fi de segle, en la qual les ONGs són protagonistes, però davant la qual ja han perdut –o venut- el seu paper i sentit ètic o polític (la seva veritable raó de ser).
- Si a això s'afegeix que no són poques les ONGs la fe de les quals, religió o filosofia alertava contra el diner i els seus poders, tenint com a referent i valor absolut al col·lectiu dels pobres i la lluita contra la injustícia..., potser estiguem davant un conflicte més profund que el mer Mercat i les seves lleis no podrà solucionar (tema per a la possible reflexió específica per a creients i cristians –majoritaris entre les ONGs).
- També sembla clar que, mentre no canviïn les lleis, fluxos, direcció i sentit del gran mercat, el Tercer Món no tindrà possibilitats d'emancipar-se ni desenvolupar-se (a no ser que el seu alliberament, emancipació, empoderament o desenvolupament – termes tots ells entrelaçats per una correcta Cooperació- ha de venir per la integració dels pobles del Tercer Món, al Mercat –com diuen i fan els organismes internacionals de Cooperació al Desenvolupament, les Agències d'Ajuda Oficial i un

alt percentatge d'ONGDs vinculades amb els agents i forces que, des de fa molt de temps, porten i estan participant de les estructures de poder polític, econòmic o religiós).

3.2. ONGs i Estat

3.2.1. Tres notes i una Postil·la

Notes:

a) Igual que el Mercat, amb les seves lleis i dinàmiques, és el gran mecanisme, l'"espai" propi de/per a l'Acumulació, Concentració i Centralització del Poder Econòmic; l'Estat, els Estats –uns més que altres–, certs Estats –sobretot a nivell mundial–, són el mecanisme i espai propis per a l'Acumulació, Concentració o Centralització del Poder Polític, que en estreta –però no obligadament harmònica– aliança amb el poder econòmic i en mútua interdependència (aquí sí), consoliden el seu domini en/sobre (contra?) pobles, comunitats, grups i persones –en especial aquelles que no estan en el cercle o esferes de poder, les que són "no-poder", donat que les que són o estan reconegudes com a contrapoder, sí participen d'un repartiment d'influència i beneficis destil·lats del mateix poder–.

b) Per no caure en essencialismes a l'hora de la definició de l'Estat (problema força difícil i subjecte, encara avui, a múltiples enfocaments i concepcions filosòfiques, jurídiques i polítiques), ens referirem a un dels seus "aparells" més qualificats i visibles, el Govern, en estar reconegut com l'"executiu" del seu Poder i la cara pública de les seves relacions polítiques.

c) Tot i que allò Governamental i allò No Governamental apareixen com a contraris, no per això les relacions entre ambdós pols són d'oposició i molt menys antagòniques. És més, d'un temps a aquesta part, a molts països del món, el tipus de relacions que ambdós pols mantenen són molt harmòniques i fluïdes, havent-se, fins i tot, oficialitzat; per la qual cosa alguns "tractadistes" han posat en dubte la veracitat del nom ONG i fins a la conveniència del seu canvi (penso que hi ha coses més importants a fer a part que no crec que sigui convenient, per raons històriques, icòniques i realment polítiques; ho veurem).

Postil·la:

L'Estat Democràtic, més si s'anomena Estat de Dret o Social de Dret, es distingeix essencialment dels altres tipus d'Estat (autocràtic, autoritari, totalitari, dictatorial o no no-democràtics...), perquè tot el seu poder, polítiques i recursos els posa al servei directe del Poble, pel ple exercici de les seves llibertats i drets –els Drets Humans en la seva triple generació–, per ser, aquest poble, el gran Sobirà, del qual rep no només el suport, recolzament i legitimitat, sinó la seva única i mateixa raó de ser i d'actuar. El Govern –democràtic– d'un Estat Democràtic, això ho ha de tenir molt clar i s'ho ha de marcar com l'objectiu principal de la seva estratègia política; donat que és la SEVA FINALITAT última.

3.2.2. Només a mode d'exemple, el cas espanyol:

a) No és que Espanya sigui prototípica en el món de la Cooperació al Desenvolupament dels pobles del Tercer Món. Per totes bandes s'ha insistit en la inexperiència espanyola en aquest terreny, si bé durant els darrers anys ha anat guanyant imatge i, en alguns països d'Amèrica Llatina on la "propaganda oficial" ha fet els seus efectes, s'arriba a creure que Espanya és el principal soci protector o defensor dels interessos llatinoamericans davant la UE i la resta d'Europa; i, últimament s'està difonent que la Cooperació espanyola és de les més "disponibles" (fins i tot de fons), i la més progressiva de cara als plans de desenvolupament i

Cooperació (s'hauria de reconèixer que, en allò referent a la Cooperació bilateral, de govern a govern, a part de la propaganda diplomàtica, sí és veritat aquesta valoració, donat que, a més de fer-se present Espanya a gairebé totes les Conferències de Donants convocades davant la crisi de certs països o àrees... des del Ministeri de Comerç, a base de crèdits pel foment de l'exportació i, en concret, dels FAD, s'han destinat muntants importants a projectes i operacions econòmiques que, amb la bolla de la Cooperació, han venut imatge i han airejat noves formes d'expressió de l'interès d'"Espanya" per sectors clau del mercat d'influències, del de la transferència tecnològica i del desenvolupament institucional en alguns països d'Amèrica Llatina –no només parlo de telefonia, o línies aèries sinó d'entitats financeres i empreses de diferents sectors...-.

b) En aquest context, també les ONGs han estat objecte de propaganda oficial, feta per les Oficines Tècniques de Cooperació –OTC- adjuntes a les ambaixades, que propaguen les seves infinites bondats entre grups locals interessats en recavar fons financers pels seus projectes. Les OTCs han distribuït directors de les ONGs espanyoles pertanyents a les Coordinadores estatals o regionals, sense major discerniment, a les diferents ONGs que existeixen a cada país d'Amèrica Llatina, amb la idea –no del tot possible, ni veritable- de que les ONGs espanyoles estan disposades a sol·licitar fons a l'Agència Oficial de Cooperació conforme les línies pressupostàries obertes per la Secretaria d'Estat i els diferents organismes públics, inclosos Autonomies i municipis.

c) Tot això, i la bona imatge donada pel Regne d'Espanya a partir de la transició democràtica, han estat el caldo de cultiu en el qual ha florit el fenomen de les ONGs pel Desenvolupament (complementat per la propaganda i publicitat apareguda en els mitjans davant situacions límit com les catàstrofes d'Àfrica i Bòsnia...), com un element més de quant gran i lliure és la nova Espanya solidària...

d) Les diferents formes de relació del col·lectiu de les ONGs amb l'Estat espanyol són, doncs, recents; a penes podem parlar de poc més d'una dècada, dividida en dues o tres etapes, des de la creació de la Coordinadora d'ONG pel Desenvolupament fins avui, passant per la seva "institucionalització formalitzada" el 88/89, aprofitant l'ingrés en ella d'un nombre significatiu nascudes o reconvertides de les forces religioses i polítiques del país.

e) Aplicant una metodologia analítica, crítica i comparativa pròpia del mode de conèixer científic...; si tenim en compte els resultats obtinguts en relació a les tres grans comeses i funcions que, des dels seus inicis, havien de complir les ONGs (Cf. 1.4.), així com el pes real assolit en comparació al que tenen les ONGs europees davant els seus respectius Estats, hem d'opinar que les relacions de les ONGs amb l'Estat han estat predominantment dependents, dèbils i poc eficaces.

f) Davant la definició (?) de principis, criteris, mecanismes i condicions imposades per l'autoritat Governativa no hi ha hagut a penes més reacció –i en molt pocs casos- que la proposta tènue davant algun detall de funcionament, sense haver mostrat en cap moment, ni voluntat, ni capacitat d'"empoderament" suficient per a discutir qüestions de fons sobre el Desenvolupament o les formes i composició de la Cooperació. "de poder a poder":

- de poder civil, social, ètic, simbòlic i legítim tant davant la gravetat dels problemes i l'"alta causa" que defensen, com davant la seva consciència de ser parts vives de la Societat Civil,

a

- poder polític, sense massa raons –llevat la raó d'Estat doncs les més elevades o superiors són monetàries i d'aquest caire: limitació/reducció de les partides pressupostàries...,excés de projectes..., debilitat en la formulació...

g) Com a manifestació de la seva no-potència i subordinació, mai han tingut capacitat per portar i marcar la iniciativa en les relacions amb l'Estat, per la qual cosa no han pogut pressionar amb força, ni fer propostes fermes que hagin pogut forçar al poder a canviar...

h) Si ens haguéssim d'autocriticar, hauríem de reconèixer que el vaivé entre el practisme i la queixa beneita i ineficaç –juntament a la seva falta d'identificació clara-, que durant aquests anys ha estat l'expressió comuna del col·lectiu d'ONGs en la seva relació amb l'Estat i els seu Govern, s'han degut, en bona part, a l'estructura i funcionament de l'òrgan de govern de les ONGs, format conforme un fals equilibri de pseudopoders i afligit de greus carències estructurals i personals pel que fa a competència científica i tècnica en el terreny de la cooperació, la valoració política i autoestima democràtica per a si i pel "fenomen" no governamental, com a part d'una societat civil participativa i solidària; la qual cosa ha desembocat en una infravaloració de les ONGs com a agents de desenvolupament i en la desviació cap a l'ús tou i pal·liatiu de les ONGs en tasques humanitaristes, exemptes de "sensu polític" pel canvi profund.

i) Com a conseqüència, avui les ONG no són quelcom nuclear per a la Cooperació al Desenvolupament; són acontentades, per l'hàbil discrecionalitat governant, amb un mínim percentatge de fons públics dels destinats a l'AOD/APD reconeguda pel Comitè d'Ajuda al Desenvolupament de l'OCDE, tot i que presentades davant l'opinió pública com la cara bona de l'Ajuda Espanyola; al temps que, es precisa, són "quelcom" que necessita ser controlat, perquè "els hi manca rigor en la gestió dels fons i professionalitat en l'execució de les seves accions...". Per entendre millor i explicar la seva naturalesa i el paper que l'oficialisme els hi atribueix, se les relaciona amb el foment del moviment del "generós" voluntariat... que lliura somrient el seu temps lliure per fer el bé i, amb això, oferir-se com a objectiu per rentar la consciència col·lectiva que demanda heroïsmes anònims.

j) En el món de l'AOD, les ONGs són complementàries marginals de l'acció de les empreses receptores dels crèdits i de l'acció del govern (a les quals. Dit sigui de pas, no se les exigeixen les dures condicions de control real –sí el merament formal- que s'exigeix a les ONGDs), a més de les quotes que s'aporten als organismes internacionals per a la Cooperació Multilateral tant del Sistema de Nacions Unides com de l'Europeu.

3.3. ONGs I SOCIETAT CIVIL

a) Deixant molt clar que, en una democràcia representativa, els únics representants de la Societat Civil són els elegits democràticament als diferents comicis Generals, autonòmics i locals, a les diputacions, que el poble els hi encomana dins de les institucions previstes a la Constitució; podem afirmar que, avui per avui –i no se sap durant quant de temps encara- les ONGs de tota mena formen part d'una expressió social, que representant-se a si mateixes, manifesta, d'alguna manera, el pensar, sentir, dir, fer i voler fer de trossos interessants d'aquesta mateixa Societat Civil que elegeix els seus representants i que, per ara, no vol que ningú els suplanti.

b) Les ONGs com a tals, i com a fenomen al qual se li atribueix un cert paper novador, tenen assignades les funcions que des dels 50 es van donar, i que repetim sintèticament:

- enfront els poders, ser instància crítica;
- a la Societat, ser i activar la consciència crítica;
- a la Cooperació i Desenvolupament, ser agents eficaços

Són tres funcions indivisibles entre sí, per la qual cosa s'interelacionen i enforteixen mútuament, en la mesura i grau en que es vana complint, però:

Si no aconsegueixen ser força crítica enfront el poder polític, econòmic, militar, religiós, mediàtic, tècnic.. quina mena i grau de consciència crítica poden ser o activar en la Societat civil?;

Si no són agents eficaços de canvi Estructural i transformació social en el Desenvolupament dels pobles del Tercer Món i en les formes de dur a terme la cooperació, quina mena i grau de consciència crítica generaran en la Societat del Nord?;

Si no compleixen ni pretenen complir amb justícia aquestes tres funcions però segueixen figurant com a "fenomen" –el de les ONGs- quines funcions estaran complint juntament amb el poder, el mercat, la Societat...?; i més si el que fan o exhibeixen fer és ser aliades dels poders –donant peu a pensar que són les seves còmplices, les seves corretges de transmissió, els seus agents, les seves "renta-cares"...

c) Per justificar la seva domesticació o submissió, s'utilitzen dos arguments mentiders:

Primer; que depenen del poder de l'Estat perquè d'ell reben diner públic pels projectes...; Això és radicalment i absolutament trampós i necessita ser precisat:

- El diner és públic perquè el donen tots els contribuents de la Societat Civil pel comú, no perquè l'administri el Govern (aspecte secundari); el diner públic, en un Estat democràtic, ha de ser gestionat en funció de les necessitats prioritàries que aquest comú expressi a través de les demandes concretes o de les aspiracions manifestes (per cert la manifestació més pública, plural i majoritària que durant els últims anys s'ha donat entre nosaltres era la que exigia que el 0,7% del PIB es dediqués al Tercer Món) recollides, presentades i defensades fidelment pels representants escollits...;
- La insistència de que, per rebre subvencions en concurs públic, depenen del Govern i la seva "política" el que genera és la sospita de que l'Estat i els seus Governos poden utilitzar "matusserament" els recursos proporcionats pel Poble/Societat Civil per a fins perversors de la democràcia a base d'imposar condicions que sacrificuin la independència de la societat civil, en lloc de posar-los al servei més noble i prioritari dels molts fins i objectius que té el Poble en societat, del qual l'Estat i els seus governs depenen i al qual han de servir –com a única raó profunda de la seva legitimitat-;
- Però al mateix temps, aquest argument, perverteix els fins i naturalesa dels mateixos recursos públics, que són els que "possibiliten el poder", els que fan que "el poder pugui" fer; i en una sofisticació alambinada de l'argument, amb ell s'aconsegueix contribuir a revalorar allò privat en contra d'allò Comú. Que és allò públic; i amb això, es valoritzen els interessos particulars de les minories poderoses en contra dels Generals de les majories àmplies no només del Tercer Món sinó dels països del Nord: enfrontant allò públic i allò privat, donant més valor als recursos i iniciativa

privats que als públics, quan aquests són l'aportació i expressió de la comunitat i la seva voluntat de compartir solidàriament i equitativament els seus recursos per satisfer necessitats (priorització que ha de fer La Política i els polítics).

Segon, que les ONG pel Desenvolupament, trossos de la Societat Civil, són o han de ser, almenys, apolítiques o fins i tot antipolítiques per a ser genuïna societat civil. Aquesta barbaritat verbal, intel·lectual, ideològica, sociològica, ètica, política i mediàtica s'utilitza com a "Raó i garantia de la bondat pròpia de les ONG" –no només de les humanitàries que van néixer i pertanyen al corrent neutralista, no apolític, de la postguerra mundial-, sinó de totes les que es preuin coma ONGS i així es presenten i exposen les seves propagandes davant l'opinió pública... Els efectes degradants que aquesta argumentació mentidera tenen sobre la consciència de l'opinió pública mitja poden ser grans i de greus conseqüències, no només en contra d'allò "polític" (sigui oficial i relacionat amb les institucions democràtiques, de forma especial governs, partits i els seus programes, amb les possibles alternatives de l'ordre), sinó també i sobretot, de la participació i acció política del "poble sobirà" i la consciència política necessària i vigilant...

El que és curiós és que aquests arguments han estat i són utilitzats per persones i ens, que vivint en i del poder, pertanyen a centres de poder públics o delegacions d'ells, o a ONGs que de forma directa i fins i tot descarada, pareixen orgànicament vinculades al poder econòmic, polític, religiós... i que l'exerceixen a diari per defensar els seus interessos en contra d'altres interessos i forces...

d) El més clau és que aquest "discurs", consciència, imatge, condició i propaganda... pels jocs del Mercat de la Cooperació, es traslladen als pobles i països del Tercer Món que, precisament, pateixen la situació que tenen, per raons, interessos i causes estrictament polítiques (i de polítiques comercial, econòmica, ideològica, cultura i tecnològica...), les mateixes que, millorades en el seu funcionament, van crear i mantenen a aquests pobles sota la sobreexplotació Estructural des de fa cinc segles, i que fins que políticament no canviïn i es transformin a fons i des de l'arrel aquestes estructures i relacions de domini, les majories empobrides en aquests pobles no podran aconseguir el nivell bàsic de Democràcia, Drets Humans i Desenvolupament que els alliberarà de la seva actual situació, "per passar de condicions de vida menys humanes a condicions de vida més humanes" –expressió que fa més de 30 anys va utilitzar Pau VI en la Populorum Progressio, Encíclica i papa d'alta envergadura ètica, que han passat a ser de total immemòria per a ONGs i institucions de la seva confessió (que vergonyosament acostumen a ocultar la seva procedència i pertinença per...; per què?)-

e) La gran mentida de l'apoliticisme –no mer apartidisme- com a condició bàsica de la Cooperació, propalada per ens i gents directament interessats a seguir mantenint el domini sobre els pobles del Sud i en què no s'empoderin (de forma especial les dones d'aquests pobles...) i organitzin políticament, té uns responsables directes, fora i dins de les ONGS, als quals seria precís denunciar per part dels que pretenen servir al Tercer Món...

f) Una altra important funció de les ONGS, en coherència amb els valors i mètodes inherents a la democratització i potenciació de les llibertats i drets de tots dins de la Societat Civil –tant en el Nord com en els pobles del Sud- és l'esforç per fer més transparents i clares les relacions democràtiques; per a la qual cosa, les ONGs no només seran focus d'informació diàfana sobre la realitat del Tercer Món, els seus mecanismes i causalitats, sinó que permanents progressivament ajudaran a esclarir la composició i funcionament del teixit social i les seves relacions, començant per les pròpies de les ONGS. És a dir, la Societat Civil té el Dret de saber qui és qui en les

ONGs i què o qui hi ha darrere d'elles, per facilitar que cadascú triï lliurement amb qui i com vol participar-hi. Si comparem aquesta elementalitat amb els comportaments de moltes ONGs, arribem a la conclusió de que o no creuen en els principis i tarannàs democràtics –no creuen en la democràcia- o, creient en ells, els hi costa molt assumir-los com a propis; doncs no és infreqüent que un gran nombre d'ONGs de les que tenen darrere seu alguna institució gran (política, religiosa, econòmica, internacional, tècnica...) intentin ocultar la seva identitat o la cobreixin d'un aparatatge jurídic amb el qual encobrir-la per sonar imatge d'independents.

4. A MODE DE CONCLUSIÓ PROVISIONAL

En finalitzar aquest recorregut ajustat i sintètic, dóna la sensació que destaquen més, com deia al començament, els aspectes negatius que la potencialitat de BÉ de les ONGDS. Potser sigui perquè cau malament tornar a corroborar que “allò pèssim sorgeix d'allò òptim” com deia l'adàgio clàssic. Perquè ho he viscut i vist néixer i créixer, sé que allò No Governamental podria arribar a ser una enorme possibilitat pels pobles del Tercer Món i per a la Cooperació al Desenvolupament i molt més en aquests moments en els quals existeixen anàlisis científics correctes i opinions fundades sobre la “naturalesa” i límits dels altres dos sectors (l'Estat i el Mercat...).

Si volem que canviïn les relacions que avui perverteixen la Cooperació i la segueixen fent ineficaç, són les ONGDs les primeres que s'han de depurar i canviar per posar-se totalment al servei exclusiu dels interessos dels pobles del Tercer Món, de forma incondicional; i des d'aquest canvi, pressionar amb llibertat a tots els altres Agents.

Per a la qual cosa, totes les entitats “majors” que van crear o transformar ONGs han d'entendre que, avui per avui, no hi ha cap causa superior a la del Desenvolupament eficaç dels pobles del Tercer Món. I que aquesta causa no pot estar al servei de cap altra, per molt elevades o supremes que es considerin; fins i tot les “divines” avui han d'estar supeditades a solucionar aquest immens problema que afecta a la Totalitat humana.

Més encara, no només la credibilitat sinó la veracitat de totes les altres causes depenen d'en quin grau i amb quina dedicació i veritat es posin al servei eficaç dels pobles del Tercer Món per solucionar la desigualtat i dependència estructural que el Nord manté contra el Sud. Per aquí passa la verificació d'allò que fem, d'allò que diem, d'allò que creiem i d'allò que esperem...

5. REFLEXIONS EN FORMA DE DUBTE, I/O SOSPITA:

5.1.- A Espanya, de la dècada dels 80 fins avui, es dóna un procés d'“institucionalització des de dalt”, de molts tipus d'activitat política, social, cultural, lúdica..., formalitzant-se oficialment el que, fins aquell moment, havia estat patrimoni i estratègia dels moviments socials de composició i base popular –els que van fer que en l'àmbit internacional es parlés admirativament de la vitalitat de la societat espanyola i de la peculiaritat de les seves forces socials en la transició a la democràcia...-: aquest procés d'institucionalització –molt contrari en mètodes i concepció a “posar el poder i els recursos de l'Estat democràtic al total servei del teixit viu de la Societat Civil i la seva potenciació...- coincideix en el temps (no afirmo que en casualitat) no només amb la conseqüent baixada de mobilització i capacitat de pressió dels esmentats moviments que arriben a quedar reduïts, buidats o controlats per aquelles institucions, sinó, a més, amb el sorgiment creixent d'ONGs de tota mena, començant per les d'Assistència Social i, després, les de cooperació. I no és estrany que dirigents o

quadres mitjos d'antics moviments socials, a través de partits, formacions polítiques, administracions oficials i ens públics, siguin dirigents de les citades ONGs...

Aquí ve el dubte: L'increment d'ONG com a instàncies intermèdies... formades per quadres i persones fetes a la burocratització formal, que creen o adapten aquestes ONGs..., ¿substitueix als moviments socials de composició i opció popular?, ¿Aquestes ONGs es van crear per fer tasques de "policia social", vigilància i control de l'espontaneïtat social... o només per ocupar el seu lloc en una societat més estructurada... i, segons alguns, més moderna..., o més fàcil d'identificar i manipular?

Una altra especial per a ONGs de les Esglésies:

5.2. En temps del nacionalcatolicisme, allò eclesiàstic i moltes organitzacions religioses feien "ostentació de Fe", de vegades amb caràcter provocador més que proclamador... En aquesta societat democràtica, on la vigència de les llibertats i drets és norma i aire que es respira, sembla que no hi hagi espai per a la Fe com a expressió social de l'exercici de la llibertat d'esperit –reduïda a mera llibertat de culte-. I, vergonyosament, s'encobreix la Fe sota l'aparença pseudosecular d'ONGS sense rostre definit, la identitat de les quals és ser Nogovern; -és a dir, s'oculta o clandestinitza la pertinença sota la forma d'ONG, ¿per què: per por, per vergonya de ser el que s'és, per tàctica, per exigències de l'oferta del diner del Mercat i de l'Estat... aprofitant-se de la mendicitat tot i amb pràctica de la mendicitat?- ¿És que les Esglésies i confessions, en temps de llibertats, no tenen res a anunciar, no hi ha "bona nova" per allò lliure i els lliures...? ¿Té a veure aquesta fenomen amb l'aktre, Generalitzat, de que l'Església es replega i involuciona cap el seu interior per... celebrar-se a si mateixa, les seves tradicions i l'enyorança de conquestes anteriors?

B. SOBRE EL MARC ÈTIC:

ALGUNES NOTES PER A REFLEXIONAR... "CAP A UNA ÈTICA GLOBAL"
(Elaborades a partir de l'Informe de la C.M. de "Cultura i Desenvolupament; UNESCO-1997)

He intentat triar i destacar les característiques més remarcables de l'Informe, inclòs el seu llenguatge i les seves definicions dins del procés obert en el Decenni Mundial pel Desenvolupament Cultural (1988-1997) –que va acabar amb solemne i generalitzada ignorància creant la Comissió, de l'informe de la qual va presentar una "síntesi atrevida", en la qual la selecció de textos i els seus accents són fidels, si bé amb la inevitable "objectivitat valorativa" que neix de fer-los una persona amb massa càrrega vital i opcional –jo mateix, sense major vanitat:-

Fins ara "... les iniciatives de desenvolupament havien fracassat... perquè s'havia subestimat la importància del factor humà, la complexa trama de relacions i creences, valors i motivacions que són el cor de la cultura..."

"... aquests fracassos es manifestaven com a catàstrofes del desenvolupament... que pertorbaven el propi procés de desenvolupament"

"Ja en 1988 se sabia amb claredat que el "Desenvolupament" era una empresa molt més complexa del que s'havia pensat en un principi"

"... calia repensar el procés mateix de desenvolupament"

"... no es podia seguir concebant el desenvolupament com un camí únic, uniforme i lineal... que eliminés la diversitat i... la capacitat creativa de la humanitat"

Urgeix *"el reconeixement de que la civilització és un mosaic de cultures diferents..."*

“...la constitució de les nacions havia avivat en els pobles la consciència de que els seus propis modes de vida diversitat o constituïen un valor, un dret, una responsabilitat i una oportunitat...”

on queda “qüestionat el marc de referència... del sistema de valors occidental com l'únic de normes suposadament universals...; reclamant el dret a forjar diverses versions de la modernització...”

“... la desil·lusió pel progrés material... ubicada a la cultura i a la identitat cultural en el primer pla de l'agenda pública...”

El Desenvolupament: *“la cerca d'altres criteris ha portat a formular la noció de desenvolupament humà com “un procés encaminat a augmentar les opcions de la gent” (ampliar la gama de possibilitats i capacitats, des de la llibertat política, econòmica i social fins les oportunitats individuals de salut, educació, producció creativa, respecte de la dignitat... com els seus Drets Humans” concrets i realitzables.*

Des d'aquí, 5 preguntes noves (alguna no tant):

- 1a.- *¿Quins són els factors culturals i socioculturals que influeixen en el desenvolupament?*
- 2a.- *¿Quin impacte cultural té el desenvolupament econòmic i social?*
- 3a.- *¿Quina relació existeix entre les cultures i els models de desenvolupament?*
- 4a.- *¿Com combinar els elements valuosos d'una cultura tradicional amb la modernització?*
- 5a.- *¿Quines són les dimensions culturals del benestar individual i col·lectiu?*

En definitiva la Relació entre Cultura i Desenvolupament (el tractament explícit sí és nou i, segons el meu parer, podria arribar a ser realment alternatiu..., si a les preguntes 3 i 4 se les “omplís” amb totes les qüestions plantejades durant les últimes cinc dècades, amb les monstruositats i danys produïts per les accions de desenvolupament dutes a terme per les molt diferents formes de “cooperació” internacional al Desenvolupament).

Aquest és el marc referencial que assumeix en 1991 UNESCO (262 reunió) i NNUU (A. General). El 1992 es crea la Comissió i treballa des de la primavera del 93.

L'altre marc, obligat, és la situació actual del món..., caracteritzada així:

- *els pobles s'intercomuniqueu i barregen com mai abans s'havia fet...*
- *s'obren moltes possibilitats –complexes- de major participació i poder...*
- *el sistema mundial apareix creixentment desequilibrat i incoherent...*
- *es recorre a “allò cultural” com a arma que ajudi a resistir l’“entropia” del sistema únic mundial, sense precisar què porti amb si mateixa la Cultura i tal recurs...*
- *davant l'ensorrament de l’“ordre” bipolar, sorgeix amb la “seva” força política, seguretat militar, econòmica i “cultural” un hegemonisme de la part menys culta, aliada amb la legitimitat (?) de la “civilització occidental”, els seus valors i les seves llibertats democràtiques en la qual allò imperant són interessos que sobredeterminin indirectament i abusivament el “valor suprem” d'allò global, allò únic, el “desenvolupament”,...*
- *en el “Nord pròsper”, el creixement il·limitat és, a la vegada, mite..., sospita i dubte*
- *se segueix dient com a eslògan que el sistema de valors segueix desintegrant-se...*
- *mentre l'abisme entre rics i pobres s'engrandeix i la marginació/exclusió avança i s'agreuja; encobrint-se les seves arrels amb un nou paternalisme davant la “mendicitat” provocada, anomenat humanitarisme que oculta i inverteix allò “real” les seves arrels profundes.*
- *els conflictes, tensions... i la seva difusió indueixen –i justifiquen?- el replegament en la seguretat de la identitat microgrupal... sorgint abundants xocs “menors” (en valor)*

en els àmbits d'allò ètnic, religiós, nacional... i les seves fanàtiques irracionalitats, i una forta "lògica del rebuig i el narcisisme de la petita diferència"...; d'aquesta forma s'han vingut donant noves amenaces

- ... a la pau i seguretat,
 - ... al creixement econòmic general,
 - ...a l'harmonia o equilibri social,
 - ... a la dignitat de la persona humana...,
 - disminuint la confiança de cada societat en els seus propis recursos i reclamant solucions dures –dins de la formalitat legal...
 - com a conseqüència s'amenaça la diversitat real de les cultures...
 - s'estima en 10.000 societats diferents en els 185-200 "Estats" existents...
- (es podrien ampliar els indicadors de situació...)

1.- Una premissa comuna ¿a la realitat...? sobre Cultura i Ètica:

En aquesta situació, "La possibilitat de Pau. Democràcia. Desenvolupament...: només podrà arrelar-se en l'Ètica i en els valors populars que conformen les pautes del comportament quotidià"...; amb els compromisos del respecte al pluralisme de cultures (i la seva igualtat en dignitat, diversitat i vivència) i als diferents camins cap el desenvolupament; juntament a l'equitat intra i intergeneracional. El que suposa reconeixement de la: universalitat de les aspiracions (cap a l'"ascensió humana...")... diversitat de models i processos per assolir-les... per a la qual cosa, es diu al mateix temps que:

la Cultura és una variable bàsica per explicar el possible canvi necessari i és l'essència mateixa del desenvolupament sostenible perquè els "estils de vida" determinen la gestió i la forma d'administrar els recursos no renovables... i perquè "El floriment ple del desenvolupament econòmic forma part de la cultura d'un poble –tot i que aquesta no sigui l'opinió comuna"- (el punt de vista més convencional diu que la cultura és un element que contribueix al desenvolupament i l'entorpeix..., d'aquí la importància dels Factors culturals...

((Alguns temes a dilucidar:

** El concepte teòric i pràctic de Cultura amb el seu caràcter polisèmic...

** Les relacions entre Cultura i Desenvolupament, i allò difícil del seu anàlisi i transformació

** I, per tant, la dificultat d'influir, projectar i/o planificar polítiques coherents... Amb l'agregant afegit de que no es coneixen bé les dimensions espai-temporals dels cicles i les seves dinàmiques en els camps de la cultura i del desenvolupament, ni el tipus i naturalesa del "temps" de cada cicle i la seva velocitat de moviment))),

((Es diu.

La Cultura modela el nostre pensament i imaginació, el nostre comportament; és transmissora de modes de veure i fer, però també font de canvi, creativitat i llibertat: Pels grups és energia, empoderament, reconeixement de la diversitat... i a mesura que es fa superior... és la base per a la coexistència fecunda intercultural...; per la qual cosa els drets econòmics i polítics no es poden dissociar dels drets socials i culturals...

D'aquí:

La necessitat d'adoptar noves formes de pensar, d'actuar, d'organitzar-se en societat; de viure; i vies de desenvolupament diferents, des del reconeixement dels valors culturals i la seva concepció dels "seus" futurs i del valor dels recursos per aconseguir-los...

El que suposa:

que Totes les relacions que donàvem per segures estan experimentant una reformulació i reconstrucció profundes,...

Es necessita:

Imaginació, innovació, visió i creativitat... buscar definicions noves, traçar nous mapes, mentals... cap un futur en el qual sigui harmonitzable la llibertat personal i el benestar comú, l'empatia i el respecte a totes les diferències...

Per entendre que el desenvolupament no només és l'accés als béns i serveis –visió economicista, tot i que avançada per allò de l'accés que es podria completar amb el per a tothom o per a les majories... –sinó l'oportunitat d'elecció del mode de vida..., que sigui ple, valuós, valorat... en el qual floreixi l'existència humana en totes les seves formes i integritat-

Els béns i serveis són mitjans valuosos només en tant que serveixen per ampliar la nostra llibertat d'acord amb els nostres valors

- D'aquí que la **Cultura** no és un instrument, no té una funció subsidiària...no és un mitjà per assolir fins... sinó que és la base social dels **mateixos fins...**
- El desenvolupament i l'economia formen part de la cultura dels pobles...
- La cultura és la font del nostre progrés i creativitat... per això no té un mer paper instrumental sinó constitutiu, constructiu i creatiu del futur, del nou...
- Els governs en tant que agents del desenvolupament i de polítiques concretes no poden determinar la cultura d'un poble, més aviat al revés... però sí podem actuar en favor o en contra del seu poble i de la seva cultura... i així incidir en el curs del desenvolupament))).

Per caminar cap a la “cerca de sentit ètic” i les seves propostes:

Respecte de totes les cultures els valors de les quals siguin “tolerants” amb els altres dins una ètica global... ((a debatre...)).

El respecte va més enllà de la permissivitat (concepte reduït de la tolerància...): suposa actitud positiva cap a l'altre, els altres, la resta... i comporta Celebrar els diferents modes de vida i la seva diversitat creativa.

Repte ¿possible?:

+ + Es tracta (pels governs) de potenciar la llibertat cultural com a pilar bàsic de l'Estat. La llibertat cultural és col·lectiva, diu relació a que el subjecte col·lectiu exerceixi el seu dret a triar el mode de vida...; garanteix la llibertat en la seva totalitat protegint els drets del grup i els de cadascun dels seus membres..., la qual cosa estimula la diversitat, la creativitat... i el mateix dret a identificar i prioritzar les necessitats fonamentals

(avui aquest dret està amenaçat per les pressions d'allò “Global” i pel desinterès?, o més aviat per la falta de valoració positiva de la cultura, induïda per les concepcions elitistes o reduccionistes d'allò cultural... –Generalitzat...)

Es diu, i és cert, que el desenvolupament produeix repercussions fortes de caràcter intel·lectual i moral en els pobles i comunitats... per la qual cosa és imprescindible que en estudiar els impactes, els seus efectes directes i induïts, del desenvolupament i la modernització, s'hagi de centrar tant en els valors culturals com en les produccions socials...; així com “la cultura entesa com a totalitat integrada de valors, símbols, rituals i institucions d'una societat... (dóna la impressió que queda reduïda la definició)” incideix sobre els processos i els resultats socioeconòmics, així també les activitats socioeconòmiques debiliten o no els diversos aspectes de la cultura. El creixement econòmic en una cultura decadent, atrofiada, opressiva i cruel està condemnat al fracàs...

Es diu que “en la diversitat de les cultures existeix una unitat Subjacent, definida com a Ètica Global que estableix les normes mínimes per a tota comunitat; això està vinculat amb l'“impuls ètic” (segons sembla, universalitzable, que mou –ha de moure- a

eradicar el malfet; aquí s'insereix els drets humans –universals, indivisibles, interdependents, (inalienables, inviolables... –Viena 93-), la democràcia com a cultura (eleccions lliures, exercici efectiu de llibertats i drets civils... davant del poder), protecció de minories, solució pacífica dels conflictes, negociació justa, l'equitat intra o intergeneracional, com a condició indispensable de l'estabilitat social i la pau.

L'Ètica Global té com a principi fonamental la universalitat... construïda sobre l'ethos bàsic de “tots els éssers humans neixen i són iguals davant els drets, sense distinció de classe, raça, sexe, religió, nació, comunitat, generació...” i amb el fonament primari de que aquests drets i la seva viabilitat està en què tots puguin cobrir les seves necessitats bàsiques per poder dur a terme una vida digna –per ara i per a qualsevol després-.

També es considera fonamental el pluralisme i, amb ell, el pluralisme cultural.

(temes a ¿debatre o admetre?:

“la identificació ètnica és una reacció normal i saludable davant les pressions de la globalització...”;

“Construir la nació com a comunitat cívica, arrelada en valors comparables per tots els que la componen. (Les NTI han de ser mitjans d'interacció democràtica i de reducció de la pobresa...); i el tema dels patrimonis culturals; les tradicions, drets humans, religions (per ex. els de les dones...)”

Les cultures interactuen i evolucionen...

((Línies d'acció pels compromissaris possibles:

-- Com reformular polítiques culturals (com promoció de les activitats i diversitats interculturals i multiculturals) i

-- Com clarificar les relacions entre “cultures i desenvolupaments” en els diferents espai temps concrets)))

2. CAP A UNA NOVA ÈTICA GLOBAL

El Meu Punt de partida:

Condicció de possibilitat:

Avui és possible, objectivament, que tota l'espècie humana accedeixi als beneficis de la civilització... (ja ho deia Toynbee);

Una finalitat possible:

L'objectiu primer de la Condició humana és assegurar a TOTS els éssers humans arreu del món una VIDA DIGNA I AMB SENTIT...

Breu seqüència sobre la condició ètica – I simbòlica d'allò humà:

Segons podem inferir del que sabem sobre l'evolució històrica, el nostre grup zoològic té com a propietats o formes de ser pròpies, la cerca de sentit en la seva vida, orientat –i promogut- per la possibilitat de plantejar-se fins diferents amb mitjans diferents - habitualment escassos o no abundants i de múltiples usos alternatius- sobre els quals ha de triar, optar i, conseqüentment, excloure o renunciar. Pot haver d'excloure mitjans

a utilitzar, però ni pot ni ha de renunciar al sentit de la seva vida ni a que aquesta sigui Diana per a tots els individus de l'espècie.

Aquest exercici de llibertat/possibilitat d'elecció davant la cerca/persecució de fins i objectius que vol, ha i pot aconseguir, orienta i dona sentit a la seva vida sigui aquesta individual o col·lectiva, assumint el risc d'equivocar-se, però buscant la rectificació racionalitzada des del moment en què esdevé conscient del seu error. (La rectificació i l'anàlisi comparatiu és una forma reiterada de coneixement o acció humana que ve inserida en la tendència evolutiva que ha portat a ser pròpia del grup zoològic).

Del conjunt de coses que tenen sentit i del "valor" que atribueix a aquestes coses, aquests fins, aquests mitjans, aquesta elecció... exclusió, diem que brota –per naturalesa històrica i social (no metafísica...) la condició ètica d'allò humà i el sentit ètic de la vida; que sol estar molt unit amb un altre món d'atribucions de valor simbòlic amb el qual s'aprecia allò bo, allò dolent, allò interessant... per a nosaltres, per a mi, per a l'altre...

Tot i que no vulguem i, de vegades sigui difícil, allò humà no s'anota en allò individual-, la vida humana, la cultura, els valors, l'ètica, -però també l'economia... i la història, i la Vida...-, no s'entenen des de la mera perspectiva individual; és imprescindible valorar-la en termes d'"Espècie" o de gènere humà, és a dir col·lectiva, social i històricament. L'individu neix, creix, es reproduïx (quan ho fa...) i mor... No així l'espècie, almenys fins ara tal i com es presenta l'esdevenir immediat...

S'ha de defensar l'espècie i amb ella a tots i cadascun dels seus individus, que, si poden –SÍ PODEN!- han de perseguir l'objectiu d'assegurar a TOTS els éssers humans a tot arreu del món una VIDA DIGNA I AMB SENTIT...

Des d'aquesta possibilitat objectiva, com a finalitat superior, no és s'hagi de jutjar sinó que queda jutjada la validesa de les ètiques particulars i els seus món de sentit...

Per caminar cap a l'Ètica Global s'exigeixen profunds canvis en:

- actituds i comportaments de grans majories...;
- prioritzacions socials...;
- sistemes educatius...;
- pràctiques de consum...;
- creences fonamentals sobre les relacions individu – societat – terra i els seus rerefons en els sistemes de creences...;
- el paper dels governs i dirigents polítics...;
- la consciència i voluntat dels ciutadans davant el canvi climàtic...;
- la convivència de cultures;

I el procediment haurà d'integrar una elaboració intel·lectual d'aquesta ètica global basada en l'acord sobre idees, principis (no absoluts en sí però sí absolutitzables aquí i ara), ideals i valors dels Drets Humans...

Des d'aquests canvis –o l'actitud davant d'ells- les diferents "ètiques" han d'orientar les respostes de les velles i permanents qüestions: qui som, quin és el nostre fi, el valor de l'altre i d'allò comú com a humanitat?...; com els nuclis fondants de les seves enunciacions, basades en "principis" "essencials" (terminologia excessivament absoluta, -Pel que ens agrada utilitzar-la..., preferim parlar de referents, de valor, idees vàlides, sentit comú generalitzat, drets humans admesos...-) de la condició humana.

Tot intent de formulació d'una Ètica Global i de les particulars, s'inspira:

- en els recursos culturals,
- en la intel·ligència dels pobles,
- en les seves experiències emocionals i sentimentals,
- en les seves memòries històriques,
- en les seves orientacions espirituals...

és a dir en la Cultura, entesa més enllà del mer sistema de representacions, idees, creences... concretes, amb les seves lògiques respectives. Sabent que

Les cultures se sobreposen unes a altres, es barregen, participen d'idees comunes davant experiències similars, estan subjectes a interpretació i canvi en els diferents contextos i segons el suport social de gènere, classe, religió, llenguatges, ètnies...; essent molt difícil delimitar-les i definir-les amb precisió... tot i que defensem la necessitat de treballar i conquerir les identitats o identificacions culturals.

De les "constants" que es reiteren a moltes cultures en les relacions amb les seves ètiques respectives, ressalten:

Per una part la vulnerabilitat, debilitat, contingència humana, necessitat o menesterositat

Per altra l'"impuls ètic" davant el sofriment, les situacions límits i davant la cerca de seguretat col·lectiva i dels individus... el "deure" de tendir a considerar l'"altre" i els altres com a un mateix...

Algunes qüestions no petites, que aquí i a moltes altres latituds, estan plantejades:

Les religions clàssiques, com a "móns de sentit" de les comunitats i pobles que les van elaborar i pronunciar públicament, també van fonamentar les seves ètiques en aquests "suports", responent a les seves preguntes i construint sobre elles, les seves veritats i coherències; en elles i sobre elles van sorgir les "revelacions divines"...

Si avui estan en "crisi" com a universos simbòlics, podria dir-se que es deu a que han petrificat o cosificat institucionalment en codis morals i legals restrictius les seves significacions i "veritats", sense llibertat o capacitat de relacionar-les amb la cerca de sentit continguda en les preguntes que avui es fan i plantegen diferents grups "seculars" de les cultures més influïdes per les racionalitats modernes. Elles van jugar un paper que, justificat en el temps i els modes, d'organització social que van dominar el món en determinades coordenades històriques..., van arribar a proclamar-se "universals", absolutament vertaderes i infalibles, fons de l'única moral humana, -lleï natural i divina...- totes elles atribucions comprensibles... tot i que alguna d'elles entrin en flagrant contradicció amb els seus mateixos principis fondants... (Veure notes finals).

Davant el seu Buit, urgeix Una Ètica global i cívica:

Cada dia més persones i des de la pràctica dels problemes existents, alhora que neguen o discuteixen el monopoli de les religions i esglésies per dictar ètiques universals i les seves moralitats..., reclamen una Ètica global de la civilitat, compatible amb les cultures religioses –tot i que potser no amb les seves morals particulars...-

I podem afirmar que AVUI existeix la base d'una cultura cívica global, amb la seva Ètica –amb vocació d'universalitat- en procés ascendent referida als Drets Humans, la legitimitat democràtica, la responsabilitat pública, la consciència de pertinença a la totalitat de l'ecosistema mundial... que té i utilitza com a base de fonamentació la "racionalitat" –desmitificada després de la supervisió dels pressupostos i dogmatisme

de la Raó il·lustrada...- d'un ethos científic, admès pels col·lectius d'"intel·ligència" i sentit comú, i, en aquest sentit, públicament consensuat –tot i que no verificat pràcticament i políticament- que és "tots els éssers humans neixen i són iguals davant els drets, sense distinció de classe, raça, sexe, religió, nació, comunitat, generació..."

Sobre aquest ethos-ciment se segueixen elaborant nous "cossos" i enfocaments referencials que transversalitzen els modes de fer –valors i criteris ètics-, també basats en el consens majoritari –o buscant-lo-:

- Els Drets Humans i les seves responsabilitats (ètica de la responsabilitat...
- La democràcia en, des de i amb la plena implicació de les societats civils organitzades
- La protecció de les minories... i de les seves diferències
- La resolució pacífica dels conflictes i la negociació justa...
- L'equitat intra i intergeneracional...

que marquen aquest llindar de mínims, no perquè siguin mínims en valor (sobre els quals se superposarien altres "valors superiors"...), sinó per ser el denominador comú assumit des de la peculiaritat i la valorització de la cultura particular de cada col·lectiu que, sobre aquesta base, podrà elaborar les seves peculiaritats pròpies, les seves diferències ètic culturals. Des d'aquesta Ètica global que afecta a la totalitat del que és humà, és necessari situar el Marc ètic de la Cooperació i de les ONGS.

+ Donat el Fi atribuït –i que defineix- a aquests agents de la Cooperació, la seva Ètica ha de ser analitzada des del compliment o acostament efectiu cap a l'esmentat fi, que és el Desenvolupament dels Pobles del Tercer Món; no la mera intencionalitat que tinguin aquests agents, ni les seves motivacions profundes i la seva "filosofia", ni les seves nobles actituds i comportaments, ni la seva elevada generositat –aquests valors o referències poden definir l'ètica personal o grupal davant la vida i els seus múltiples objectius-, ni el tipus de mitjans...

L'ètica dels actors pel Desenvolupament depèn d'aquesta finalitat; des d'ella i amb ella s'establirà –i analitzarà- la coherència, la lògica en la selecció, naturalesa i ús dels mitjans i l'articulació entre mitjans i fins... i fins el comportament concret de les persones que treballen en aquestes organitzacions. Des d'aquí m'atreveixo a passar al punt següent.

C.- Un agosarat judici de valor que, només a mode d'exemple i sota la meua única i personal responsabilitat (característica pròpia del comportament ètic...) balucejaré per alimentar la humana curiositat i el conseqüent grau de morbositat... d'algun assistent.

Després de quaranta anys d'anàlisi i reflexió sistemàtica sobre l'"Ètica del Desenvolupament" (D. Goulet; I tom, gener de 1965, / II tom, 1998; IEPALA-Editorial), i davant la situació actual del món i la magnitud dels seus problemes, plantegem

1r.- La necessitat de revisar els principis, els valors, els comportaments i la capacitat ètica de diferents subjectes, sometent el Marc de la Cooperació i els seus Agents (en aquest cas les ONGS) a l'Ètica del Desenvolupament, en confrontació amb els Drets Humans i la seva Declaració Universal, i amb la Consciència conseqüent d'Humanitat, des d'on és necessari llegir la història i la realitat del món actual, en clau d'una Ètica capaç d'inspirar un ordenament més just del que és humà.

2n.- Més la Confrontació continuada i racionalitzada de les millors adquisicions de les Ciències Socials amb el referent d'una cerca compromesa amb l'ascensió de la humanitat cap a acotes superiors a les actuals, que és el que garanteix la validesa de tota etapa intel·lectual i política...

Doncs bé, des d'aquests pressupostos, que així enunciats són admesos per gairebé tothom, s'hauria de qualificar, o dictaminar-se "tècnicament" (no jutjar ni molt menys condemnar públicament) algunes de les aberracions o perversions que avui s'estan donant en el món o mercadot de les ONGDS, amb l'antuència i fins i tot inducció a l'acció del poder públic que tenen a veure en el tema...

Ho faig parlant i donant per suposada la legitimitat del procés d'anàlisi d'allò causal a partir dels resultats; dels fins a partir dels mitjans; d'allò actitudinal a partir de les conductes i comportaments; de la intel·ligència d'allò real a partir dels diferents lleguatsges...

... Sobre la Transparència de les ONGs i les seves ocultacions o encobriments en una Societat Democràtica que té Com a fonament la citada transparència...

... Sobre l'ús de la publicitat en el mercat de la imatge per a l'obtenció de recursos "anònims" de naturalesa financera...

... Dels mailing i els seus destinataris per aconseguir una acumulació de recursos financers que tranquil·litzen la consciència dels seus donants...

... Del doble discurs elaborat des del poder o des del consentiment atorgat pel poder, com a "doctrina" legitimadora...

... De l'ús del diner públic

... D'allò N-G i dels fins del Tercer Sector en la lluita i conflicte de poders...

... D'altres coses ordinàries...

ALGUNES NOTES A PEU DE PÀGINA QUE PODRIEN ENCAPÇALAR EL DEBAT:

(A).- Quines grans tendències marquen avui la situació del món i condicionen, d'una manera o altra, la vida concreta de les majories empobrides -d'humiliats i ofesos-dominats i exclosos? – Aquesta qüestió s'ha de vincular, metodològicament, amb una pregunta feta a la Història i els seus analistes: ¿Què ha passat en els darrers anys o dècades perquè la situació actual del món estigui com està... i quines forces vénen forçant el pas dels esdeveniments i fenòmens grans, com per poder col·legir, sense massa perill d'equivocar-nos, que el futur que ve serà de tals o quals característiques? Existeixen moltes possibles respostes com a explicació a aquestes dues qüestions, tantes com ideologies vigents, -tot i que darrerament les ideologies s'acostumen a encobrir per donar fe de la seva mort-; se m'acut que hauríem d'apuntar alguns dels fenòmens últims de més pes, que denoten canvis profunds succeïts en els darrers temps (i als quals ja no se sol fer referència, però que completen i concreten l'aire neoliberal -tot i que per a alguns sigui neomercantilista i res més- que tot ho penetra).

Per exemple:

tots parlen de la caiguda del Mur de Berlín, com a exponent de la fi de la Guerra freda, la distensió entre les superpotències i l'ensorrament o enfonsament del bloc socialista tant a nivell real com simbòlic -l'única alternativa (?) al model dominant a escala mundial-; Aquest fet, per a alguns, és el més decisiu que ha tingut el segle XX davant el futur de la humanitat: precisament pel seu caràcter simbòlic, amb el qual a TOTS els nivells se'ns va argumentar perquè legitiméssim i acceptéssim l'ordre que s'estava imposant; però, al mateix temps, perquè amb aquesta caiguda, es va decretar universalment i absoluta, la desaparició de tota alternativa possible i viable davant l'explotació, dominació, opressió dels pobles, classes, capes, col·lectius i es va relegar a allò purament "individual" tota possibilitat d'emergir de la injustícia o desigualtat.

Malgrat que per a alguns pugui suposar una exageració, jo m'atreveixo a assenyalar, per la no sé si inevitable fatalitat de poder decisor... que la Guerra del Golf del 90/91 va ser una altra fita significativa, a través del qual l'hegemonisme d'una sola potència -la

que és, amb els seus aliats...- s'imposa davant el món amb una evidència rotunda i publicitada: el que va passar posteriorment entorn a Iraq i el seu context forma part del fenomen; el seu significat és clar: el poder és tan ple que ja no existeix cap possibilitat real per enfrontar-se a ell i vèncer-lo. Aquest sí és el "Nou Ordre" decretat pel triomfant president dels EEUU d'Amèrica, al final de la Guerra. Tanmateix el que va passar a començaments del 98, amb el nou Secretari General de NNUU –el ghanès Kofi Annan- podria ser destí de quelcom diferent amb futur...

Fet major, tot i que difícil de veure per la majoria de les persones, és el fenomen de la globalització, mundialització o planetarització –per primera vegada en la història humana, inclosa la llarga era dels homínids (segons els sabers de les paleontologies i altres arqueologies, venim de troncs similars però diferent en diferents espais físics)-, com a resultat o efecte directe de la dinàmica del capitalisme internacional que ha amassat l'economia amb la Tecnologia i la Comunicació a escala mundial, un procés complex i interdependent d'internacionalització total del capital, sota el domini del Capital financer i amb el control de les Estructures Econòmiques i la seva Dinàmica per part dels Centres de Poder que mai havien arribat a somniar que pogués donar-se a tanta velocitat per acumular tant de volum, concentrar tant de poder i centralitzar tan fàcilment les decisions, gestió i control dels fluxos del diner en totes les seves formes. Aquest fenomen, compatible amb d'altres –fins i tot algun aparentment contradictori com la regionalització i la privatització-, marca avui tot procés de futur projectable.

A nivells populars podem parlar de certs grans moviments de masses: fam, pauperització (no dono xifres perquè no poden ni s'han de reduir a nombres, però són utilitzades pels grans organismes...), la gran derrota i la possible resistència, la dretització conseqüències dels pobles, el desencantament de l'expectativa alliberadora, la mort i malalties massives, els èxodes també massius, les Etiòpies, Somàlies, Ruandes, Burundis, Libèries, Zaires i la reacció humanitarista –privada (l'ús de la mala consciència) i de l'ONU (intervenció militar Humanitària)- la reacció de la Comunitat Internacional, hegemonitzada per qui té interessos concrets i ben definits en el món sencer (comentar l'afer Somàlia 92 i la necessitat d'EEUU de restaurar un "legítim" govern somali per poder renegociar els Acords sobre la base de Submarins nuclears de Berbera, i les explotacions d'urani, de petroli i de pesca, i l'ús de NNUU i de la fam en aquell agost...)

Tot i que sense trascendentalitzar els qüestionaments, convindrà indagar intel·lectualment sobre ¿Què ha passat en el món, durant el temps que ens ha tocat viure, perquè s'hagin donat "formes d'existència" o "modes de vida" o de "mort" que comporten unes relacions de Dominació i d'Exclusió que ens fan sorprendre per la seva Gravetat?; exponenciades en les tristament ja clàssiques formes d'alienació de la condició i consciència humana com l'explotació, l'opressió, la fam física fins a morir, el terror generalitzat, la mort massiva, la fugida del seu medi l'emigració dels pobres, el desarrelament, la guerra, la violència estructural, la gran injustícia, l'enorme desigualtat, la discriminació, l'apartheid fins ahir, l'etnocidi i la seva neteja... la corrupta arrogància dels "cretins poderosos", el menyspreu prepotent de les "classes dominants i els seus modes d'ostentació", els ismes-neos, amb formes de feixismes, terrorismes, fanatismes...

I, si se'm permet, afegim un fenomen que apareix com a constant i creixent en el nostre món actual i que sembla greu: la traïció, per utilitzar una paraula forta, dels qui tenien a les seves mans la possibilitat de crear expectatives i esperances reals pels dominats i exclosos i, per diferents motius... relacionats correntment amb l'obnubilació del poder..., van oblidar la seva raó de ser i es van convertir en simples mercaders de tòpics buits o xerrameques inútils: els posseïdors dels "móns de sentit" o universos simbòlics, que oferien finalitats a l'existència dels homes i especialment a la dels explotats, oprimits, empobrits, marginats, exclosos... i van deixar frustrades fins i tot a

les seves clienteles... La pèrdua de sentit dels qui la seva única raó de ser estava en donar-lo, ha portat, com a conseqüència, al gran Buit o absurd, a la desvalorització, a la crisi de civilització...

B).- A la crisi de valors que, es diu, existeix i que comporta una desfinalització de les perspectives i el conseqüent canvi de sentit, de forma que els mitjans s'absolutitzen, té importància la pèrdua de valoració d'allò col·lectiu; podríem dir que l'ésser humà actual ha perdut el sentit de l'Espècie, i els individus se senten o tendeixen a situar-se "aïllats", amb "raó de ser" en si mateixos –la qual cosa és part de la veritat-; això repercuteix en múltiples temes: per Ex. el de la mort i el de les relacions afectives...; també en el del medi de mitjans, el diner... I afecta a la transposició de la raó final per la raó instrumental..., la qual cosa sí toca directament a l'Ètica.

C).- Vinculat amb el fenomen de la Globalització, hi ha el tema del pensament uniforme, l'homogeneïtzació de manifestacions culturals a través dels mecanismes de transmissió i comunicació..., que comporta una influència important en allò cultural i el canvi de Valors o representacions i signes. Aquest "pensament únic", per a alguns, també és signe del "nostre temps" (del de qui...?).

S'ha passat de l'amenaça nuclear o a una tercera guerra mundial que podia fer desaparèixer el món i humanitat en segons, a l'Amenaça mediambiental: l'efecte hivernacle, l'escalfament, la capa d'ozó, el deteriorament del medi ambient, la pol·lució, el CO2... que afecten tant a les condicions de vida com a la necessitat d'adaptació de l'espècie o a la urgència de defensar-se enfront agressors... tot i que aquests siguin els pobles famolencs (que han de cremar llenya per cuinar i, sense remei, desforesten zones de les àrees predesèrtiques...). (Fins i tot certs herois de la Generositat com els vaguistes del 0,7, pressionaven la Societat per mobilitzar la seva consciència solidària, recordant l'amenaça que tots teníem davant el "crack" produït pel xoc amb el Tercer Món i les seves grans demandes...

Almenys, per salut mental, hem de qüestionar les "certeses" i la seva validesa universal, també quan es refereix a la catàstrofe com a "categoria política".

D).- Última bateria de qüestions obertes:

És possible un Judici ètic sobre la totalitat? Qui pot emetre'l, amb quin valor, en funció de quins principis o raons, a qui incumbeix, quina obligatorietat imprimeixen, quina universalitat seria possible atribuir-li?

El referent "últim" és la persona humana o l'espècie com a ser o grup zoològic simbòlic; i la vida com a espai/món de sentit...?

Què fer davant els sistemes en conflicte i el buidament de les mediacions i la desfinalització de les pràctiques polítiques o tècniques o científiques?

Quan pronunciar-nos –i qui- sobre el Poder i les seves estructures dins de l'organització col·lectiva? La "raó ètica" és correctora crítica de la raó d'Estat i d'altres lleis anomenades "naturals", administrades pel Poder en els seus diferents nivells i estructures, però, ¿des d'on aplicar-les, més enllà de l'esfera jurisdiccional/jurídica... quan afecta a la violació de les lleis... establertes pels mateixos Estats...?.

I com mesurar l'assoliment de la Universalitat, objectivitat i no discriminacionalitat (sota suposada selectivitat) d'allò relatiu als Drets Humans?.

El treball i l'Activitat humana, ¿cap a quins fins? ¿per a què?, sense oblidar que es confonen Fins objectius, amb interessos, opcions i "finalitats" subjectives?. La qual cosa convindrà relacionar-la amb allò real concret i la seva relació amb els subjectes: les condicions de possibilitat, l'elecció i la llibertat. Així com les relacions de bé o mal en funció dels subjectes i les seves aspiracions... I amb això, clarificar en cada cas i en el comú dels casos. ¿Què sigui allò significatiu, allò normatiu i apreciatiu entre la necessitat, el desig, la llibertat i el sentit...?; I què allò empíric i pràctic. És a dir la polivalència i les llibertats amb els seus límits i opcions.

Bases metòdiques i metodològiques, teòrico-pràctiques per a una Ètica del Desenvolupament: Els comportaments reivindicatius com a exigència de raó; de dret; de valor. La pressió dels grups i col·lectius sobre les estructures de poder. El poder o l'autoritat donant de "legalitat" o de "legitimitat"? Les guerres i conflictes d'interessos. La Voluntat Comuna; l'acceptació universal. El Pacte cultural. El Pacte Social. El consens i/o els acords democràtics; les regles del joc. La Situació relacional i els seus fluxos de referència...

Des d'aquí, les possibilitats i Espais per a una Ètica del Desenvolupament, enfront les diferents ètiques fideïstes, doctrinàries, culturalistes i tradicionals, o davant les "particulars" absolutes i abstractes...